

Жуган Н. А.,
кандидат філологічних наук,
викладач

Черкаського державного бізнес-коледжу

Оскірко О. П.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри гуманітарних та природничих дисциплін
Міжрегіональної Академії управління персоналомЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ГРУПА НАЗВ ПРИСТРОЇВ
ТКАЦТВА, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПЕРЕМОТУВАННЯМ НИТОК,
У СЕРЕДНЬОНАДДНІПРЯНСЬКИХ ГОВІРКАХ

Анотація. Одним із поширених способів опису лексики народних говорів є опрацювання однієї з груп слів, об'єднаних семантичними, словотвірними, морфологічними та іншими ознаками. Статтю присвячено аналізу лексико-семантичної групи назв пристроїв ткацтва, пов'язаних із перемотуванням ниток, яку утворюють репрезентанти таких сем: «палиця у вигляді ріжка», «міра ниток на мотовилі», «складений удвоє невеличкий кусок цупкої тканини чи шкіри, яким підтримують нитку, щоб вона не різала пальців, коли звивають нитки в клубок», «пристрій для змотування ниток у клубок», «один із чотирьох стоячків, що вкладаються в дірочки на кінцях перехрестя витушки, на які поміщають міток», «одне з двох перехрестя витушки», «підставка витушки у вигляді триноги», «вертикальна палиця витушки». З'ясовано особливості репрезентації, виявлено системні зв'язки досліджуваних номенів, їхню семантику та варіативність у середньонаддніпрянських говірках. У зв'язку з деактуалізацією ремесла і стиранням реалій із пам'яті діалектоносіїв чимало термінів заступили назви з виробничої, сільськогосподарської, побутової та географічної лексики, репрезентуючи міжтематичні зв'язки. Номінативні одиниці цієї лексико-семантичної групи різні за структурою: лексеми, що виникли шляхом морфологічної чи семантичної деривації; аналітичні назви – атрибутивні та субстантивні словосполучення; пропозитивні назви, що представлені у формі речення. Однослівні найменування збережені у свідомості діалектоносіїв, попри архаїзацію самих реалій, а складені здебільшого є субститутами, що виникли у зв'язку з архаїзацією в пам'яті інформантів спеціалізованих назв. Загальноживані лексеми, що набули термінологічного значення, відображають словотворчі можливості говіркового мовлення та динаміку лексичного складу. Словосполучення, прийменниково-відмінкові конструкції, пропозитивні структури засвідчують незавершеність процесу номінації. До вживання цих конструкцій мовців спонукає бажання надати більш докладну характеристику предмета, назву якого вони вже не пам'ятають. Деякі репрезентанти полісемантичні, оскільки їх засвідчено на позначення двох і більше сем. Частина засвідчених номенів має у середньонаддніпрянських говірках різні словотвірні, фонетичні, акцентуаційні та граматичні варіанти.

Ключові слова: лексико-семантична група, семантична мікрогрупа, семема, сема, лексема, номінація, репрезентант, варіативність.

Постановка проблеми. Для сучасного розвитку українського мовознавства актуальним завданням залишається системне дослідження тематичних груп лексики, які тісно пов'язані з життям і побутом народу. Це дає змогу більш повно встановити зв'язок між словами і явищами, які вони позначають, виявити обсяг значень номенів, їхнє функціонування в говірках. Особливу зацікавленість викликає термінологія народних ремесел, зокрема ткацького, що спонукає до докладного опису складу та семантики його одиниць, виявлення системних відношень компонентів, архаїчних елементів і динамічних процесів у лексико-семантичному рівні діалектної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Народне ткацтво як архаїчне ремесло вивчали діалектологи, історики, культурологи й етнографи (В.К. Василенко, З.М. Веселовська, О.М. Трубочов, Й.О. Дзєндзелівський, Т.М. Трухан, Т.Є. Вороніна, М.Р. Павлова, Л.С. Терешко, О.Г. Давидова, І.О. Ніколасенко, Г.І. Гримашевич, Н.І. Лебедева, А.Н. Курилович, А.Т. Нестер, Г.С. Маслова, О.О. Боряк), що проаналізували термінологію ткацтва різних періодів і регіонів України та дослідили реалії цього промислу, техніку виробництва, назви сировини, знарядь, різновиди тканин та оздоблення, вірування та обряди, пов'язані з тканням.

Метою статті є лексико-семантична характеристика назв, пов'язаних із перемотуванням ниток, виявлення системних зв'язків досліджуваних номенів, їхньої семантики та варіативності в середньонаддніпрянському діалекті.

Основним джерелом дослідження стали експедиційні записи автора, здійснені в говірках Черкаської, Київської, частково Полтавської та Кіровоградської областей.

Виклад основного матеріалу. Після прядіння волокна їх потрібно підготувати до ткання. Спочатку з веретена пряжу намотували на мотовило. Сему «палиця у вигляді ріжка» представлено такими лексемами: *мото'вило* (Зв, Мд, Бб, Вл, Влх, Мр, Ст, ВБ, Жт, Ул, Зл, Пп, Сч, Дв, Лзр, Івх, Мск, Зкр, Дбр, Нх, Кл, Влш, Гл, Вр, Гл), *мото'вило* (Дм, Дв, Нх, Лп), *мото'вил'ниці'а* (Мд, Хл), *мото'вил'нич'ка* (Мд), а в одній говірці описово *п'ідв'ишували вери'тено* (Гл): *мото'вило це мо'тати ту'ди с'уди / йак рога'ч і во'но* (Сч); *рожки і пере'хрес'т'а о'то мото'вило* (Дв). Цю лексему засвідчено в «Трудах етнографіческо-статистической экспедиции в Западно-Русский край»

П.П. Чубинського: *на мотовило починки мотать* [24, VII, с. 410]. Номен *мото'вило* походить від праслов'янського *motovidlo*, утвореного від основ дієслова *motati* (мотати) та іменника *vidlo* (вила) [12, III, с. 522]. Зменшено-пестлива форма *мото'вил'нище* подана в словнику Б.Д. Грінченка [8, III, с. 449]. Фонетичний варіант *мото'вило* характерний для північної частини середньонадніпрянських говірок.

Розгалуженим є СМГ лексем на позначення міри ниток, намотаних на мотовило: *'м'іток* (Пп, Влш, Рг, Нх), *мото'вил'ник* (Сгн, Зл, Дбр), *п'ів'м'іток* (Зв, Мск, Мрп, Бб, Глм, Нб, Нх), *'моташка* (Мр, Мск, Сб, Нб), *'ч'исниц'а* (Зл, Кл), *'пасма* (Сч). Лексеми *'м'іток*, *'моташка* «що-небудь намотане» [12, III, с. 521] є дериватами дієслова *мотати*, а назва *мото'вил'ник* – іменника *мотовило*. Ймовірно, саме вони є власне термінами на позначення міри ниток, намотаних на мотовило, що зафіксовано в рукописах 80–90-х рр. з говірок Черкащини: *'моташку намотайш на мото'вило...на мото'вилі рахували шоб п'ів'м'іток був* [13]; *залежно від того, якою мала бути тканина, на мотовилі зв'язували мотовильник (8–13 пасом)* [13]. Інші назви полісемантичні, оскільки також реалізують семи, що позначають міру ниток (*'пасма* «1 пасмо», *'чисниц'а* «1/10 пасма»). В одній із говірок лексична репрезентація залежить від якості волокна (*п'р'ажка, вал*): *з п'р'аж'і п'ів'м'іток / з 'валу 'моташка* (Мск). Номени *'м'іток* (40–50 ниток) і *п'ів'м'іток* (20–30 ниток) розрізняють за кількістю в них ниток, як і назви *'пасма, 'ч'исниц'а*. Це засвідчено в рукописах з говірок Черкащини: *Пасмо мало десять чисниць по три нитки. Чисниця мала три нитки. На мотовилі цитали чисниці* [13]. Отже, маніфестанти семи «міра ниток на мотовилі» виявляють семантичну близькість до лексем, що позначають міру ниток за кількістю волокна. Лексеми *'моташка, мото'вил'ник* є власне термінами ткацтва.

Сема «складений удвоє невеличкий кусок цупкої тканини чи шкіри, яким підтримують нитку, щоб вона не різала пальців, коли звивають нитки в клубок» реалізована лексемами *й'урок* (Хл, Мл, Гл), *на'пал'ник* (Мд), *на'персток* (Мд) та предикативними сполуками *на'мочували 'пал'ч'і* (Бб), *т'р'анку складували* (Глм). Термін *й'урок* зафіксовано із тотожним значенням у полтавських говірках [3, с. 106] та в рукописах 80–90-х рр. ХХ ст. з говірок Черкащини: *й'урок – «щоб нитка не різала руку, з витушок її мотали за допомогою «юрка» – дерев'яної трубочки з бузини»* [13]. Отже, саме ця назва є власне терміном, найменування з інших виробничих сфер набули спеціалізованого значення.

Назви пристрою для змотування ниток у клубок, що перебувають у відношеннях «ціле – частина» з репрезентантами сем, представлені таким чином: «один із чотирьох стоячків, що вкладаються в дірочки на кінцях перехрестя витушки, на які поміщають міток», «одне з двох перехрест'я витушки», «підставка витушки у вигляді триноги», «вертикальна палиця витушки».

Сему «пристрій для змотування ниток у клубок» представлено лексемами *ви'тушка* (Дв, Дм, Нх, Ул, Хл, Зв, Гл), *ве'р'тушка* (Гл, ВБ, Мд, Жт) та їхніми фонетичними варіантами: *ве'тушка* (Сб, Вр), *ви'тушка* (Дбр), *в'ітушка* (Сч, Зл, Вш), *ме'тушка* (Мск), словосполученням *накі'дали на кач'ки* (Дбр, Влх, Вн). Репрезентант *ви'тушка* є власне терміном, що має фонетичні варіанти, зумовлені особливістю реалізації фонем */и/* в досліджуваних говірках: може мати в ненаголошених позиціях різні вияви *[e]*, *[e^н]*, *[i^н]*, *[i]* (*ве'тушка, ве'р'тушка, ви'тушка, ви'тушка, в'ітушка*) в середньонадніпрянських говірках. Варіант *ми(е)тушка* вважаємо фонетичним, очевидно,

мовець субститував звук *[в]* звуком *[м]*. Проте, ймовірно, через поплутання мовець міг пов'язувати назву *ми(е)тушка* із дієсловом *метати*. Лексему *ви'тушка* зафіксовано в праці П.П. Чубинського: «она употребляется для смагиванья «полумотков» в клубки» [24, VII, с. 410], а також у полтавських говірках із цим самим значенням [3, с. 21]. Отже, у середньонадніпрянських говірках у пасивному вжитку діалектоносіїв ще збережений термін ткацтва. Лише в одній із говірок його субститувано описовою конструкцією [11, с. 101].

Сема «один із чотирьох стоячків, що вкладаються в дірочки на кінцях перехрест'я витушки, на які поміщають міток» має невеликий ряд репрезентантів: *'кач'ка*, мн. *кач'ки* (Дв, Хл, Вр, Вл, Влх, Сгн, Гл, Мр, Зл, Дб, Івх, Глм, Мск, Зкр, Рг), *'коник*, мн. *'коники* (Гл, ВБ, Мск, Глм, Зкр), *'бил'ч'а* (Дбр): *там були та'к і йак пташ'ки кач'ки по кра'їам / шоб не спа'дало / а то'д'і на 'його над'ївали і з'мотували знов у клубки* (Ст). У праці П.П. Чубинського з такою семантикою зафіксовано дві лексеми *коники* і *качечки*: «на концы креста над'вають дерев'яння «коники» или «качечки», на которыя нав'шивают пряжу» [24, VII, с. 410]. У «Словарі української мови» подано декілька пов'язаних із ткацтвом значень лексеми *коник*: «пластинка, вертикально стоящая на кождомъ изъ четырёхъ концовъ креста витушки съ загнутыми концами; на коники надевается пряжа; часть ткацького станка; часть начиння», *качка* – «часть снаряда для мотанія ниток; часть ткацького станка» [8, II, с. 228, 277]. Як бачимо, у сучасних говірках ще збережено основні слова-терміни ткацтва, лише в одній говірці функціонує субститут, а в інших говірках назва стерта в пам'яті діалектоносіїв або через нерозрізнення частин знаряддя та архаїзацію самої реалії, або ж через вікову категорію інформаторів [11, с. 101].

Сему «одне з двох перехрест'я витушки» представлено лексемами *пере'хрест* (Глм), *пере'хрес'т'а* (Гл, Вр), *пере'хресток* (Гл), *же'р'дина* (Кл), *п'ереч'ки* (Дбр), *корд'мисла* (Гл), *к'ілки* (Рг), *ломака* (Влх), *друч'еч'ки* (Дв): *друч'еч'ки так'і і пере'хрест сто'їит'* (Дв). Із цієї невеликої СМГ найпоширенішими є лексеми зі спільним коренем *хрест-*: *пере'хрест, пере'хрес'т'а, пере'хресток*. Ці загальноживані лексеми стали термінами лексики ткацтва контекстуально, адже мають ширшу семантику. Так, Б.Д. Грінченко подає номен *перехрест'я* зі значенням «два бр'вна, дв' палки, доски, полосы накрестъ одна на другую положення – отд'льно или какъ часть различныхъ снарядовъ» [8, III, с. 143].

Сему «підставка витушки у вигляді триноги» реалізовано лексемами *три'нога* (Зл), *тр'ох'н'їжка* (Зл, Влх), *п'ідс'тавка* (Гл, ВБ, Глм), *гн'із'до* (Вр), *перехре'сток* (Глм), *с'ід'ло* (Вр), *'досточ'ка* (Хл), *п'ен'оч'ок* (Нх), *на тр'ох'ножках* (Гл): *дв'і схрешч'ин'і / а там 'кони'ки / а знизу та'кий пере'хресток / а то'д'і та'кий друч'еч'ок / вистругане* (Глм). Цю сему репрезентують загальноживані лексеми, що набули спеціалізованого значення: *три'нога, тр'ох'н'їжка, перехре'сток, п'ідс'тавка, 'досточ'ка, гн'із'до, с'ід'ло*. Незавершеність процесу номінації засвідчує словосполучення *на тр'ох'ножках* [11, с. 102].

Репрезентантами семи «вертикальна палиця витушки» є такі лексеми: *и'томб'іл'* (Мск), *штур* (Зл) та фонетичний варіант *штур'* (Кл), *ш'пенник* (Вр, Влх), *ш'пиди'л'* (Гл), *сто'їак* (Мр), *стойа'нец'* (ВБ), *друч'ок* (Влх, Дв), *друч'еч'ок* (Дв), *'палоч'ка* (Нх). Оскільки більшість інформантів не розрізняла частин витушки або не виконувала цього процесу, ця назва стерта з їхньої пам'яті. До терміносистеми ткацтва належить лексема *и'томб'іл'*, що є фонетичним варіантом номена

штомпель «частина витушки» [8, IV, с. 514], та назва *ш'пінди:л'*, подана в СУМ із кількома значеннями: 1) головний вал верстатів з обертальним рухом, у пристроях якого закріплюють оброблювані деталі або різальні інструменти; 2) веретено в прядільній машині; 3) вісь чого-небудь [20, XI, с. 522]. Ймовірно, спеціалізованого значення в говірковому мовленні набули лексеми *штур* (*штур*'), *ш'пенник*, оскільки позначають подібні за формою та функціями предмети: *штур* – «циліндричний стержень із конічним кінцем» [20, XI, с. 538]; *шпенник* – «кінець стріли або якого-небудь стержня; інколи сам стержень» [8, с. 509]; «невеликий шип, стержень або тільки його кінець» [20, XI, с. 518]. Загальноживані назви *сто'йак*, *стойа'нец'*, *друч'ок*, *друч'еч'ок*, серед яких існують зменшено-пестливі варіанти, прилягають до лексеми ткацтва лише в контексті [11, с. 102].

Висновки. Отже, ЛСГ назв пристроїв, пов'язаних із перемотуванням ниток, реалізують терміни ткацтва (*мото'вило*, *м'іток*, *п'іє'м'іток*, *моташка*, *мото'вил'ник*, *ч'исниц'а*, *пасмо*, *йурок*, *ви'тушка*, *кач'ка*, *коник* тощо), лексеми з інших виробничих сфер, що набули вторинної семантики (*перех'рест*, *перех'рес'т'а*, *перех'ресток*, *штур*, *ш'пенник*, *на'пал'ник*, *на'персток*, *три'нога*, *тр'ох'н'іжка*), загальноживані назви (*п'ідс'тавка*, *дсточ'ка*, *гн'із'до*, *с'ід'ло*, *сто'йак*, *друч'ок*), словосполучення (*на тр'ох'ножках*) та реченнєві конструкції (*на'мочували'пал'ч'і*, *тр'апку'складували*, *п'ідв'ішували вери'тено*). Лексеми, що реалізують сему «міра ниток, намотаних на мотовило» (*м'іток*, *п'іє'м'іток*, *ч'исниц'а*, *пасма*), полісемантичні, оскільки їх засвідчено на позначення міри ниток за кількістю волокна («1 пасмо», «1/10 пасма», «повісмо (10–12 жмень)», «20–35 пасом»). У мові діалектоносіїв засвідчено фонетичні (*мото'вило*, *ш'томб'іл'*, *ви'тушка*, *в'ітушка*, *ме'тушка*), словотвірні (*ве'р'тушка*, *дсточ'ка*, *стойа'нец'*, *друч'еч'ок*, *мото'вил'ниц'а*, *мото'вил'нич'ка*) варіанти назв.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у виявленні та системному описі назв пристроїв, знарядь та дій, пов'язаних із виготовленням основи для тканини.

Умовні позначення говірок:

Дв – Дівички, Дм – Демянці Переяслав-Хмельницький р-н; Ул – Улашівка, Таращанський р-н **Київської обл.**; Зкр – Зікранці Семенівський р-н; **Полтавської обл.**; Вл – Вільшана, Хл – Хлестунівка Городищенський р-н; Нх – Нехайки, Кл – Коломиці Драбівський р-н; Жт – Житники Жашківський р-н; Влх – Вільховець, Мрн – Моринці р-н; Др – Драбівці, Гл – Гельмязів Золотоніський р-н; Бб – Бобриня, Лп – Ліпляве Канівський р-н; Ст – Ступичне Катеринопільський р-н; Гл – Глушки, Зв – Завадівка, Мр – Миропілля, Нб – Набутів Корсунь-Шевченківський р-н; Вн – Виноград Лисянський р-н; Івх – Івахни, Пп – Попудня Монастирищенський р-н; Вш – Вишнополь, Зл – Зеленьків Тальнівський р-н; Дв – Доброводи, Рг – Рогова Уманський р-н; Влш – Вільшанка, Сч – Сичівка Христинівський р-н; Вр – Вершаці, Мд – Медведівка, Мл – Мельники, Сб – Суботів Чигиринський р-н; ВБ – Велика Бурімка, Мск – Москаленки Чорнобаївський р-н; Сгн – Сигнаївка Шполянський р-н **Черкаської обл.**; Дбр – Дібрівка Новомиргородський р-н **Кіровоградська обл.**

Література:

1. Боряк О.О., Герасимчук О.В. Веретено та пряслиця у слов'янській міфологічній традиції. *Народна творчість та етнографія*. 1990. № 1. С. 30–36.

- Василенко В.К. Опыт толкового словаря народной технической терминологии по Полтавской губернии: Кустарные промыслы, сельское хозяйство и земледелие, народные поговорки и изречения. *Сборник Харьковского историко-филологического общества*. 1902. Т. 13. С. 139–214.
- Ващенко В.С. Лінгвістична географія Наддніпрянщини. Дніпропетровськ, 1968. 157 с.
- Веселовська З.М. Народна українська і російська термінологія культури конопель та льону. *Наукові записки Харківської науково-дослідницької кафедри мовознавства*. 1929. № 2. С. 63–76.
- Воронина Т.Е. Сельскохозяйственная лексика украинских говоров Воронежской области : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.662 «Славянские языки». Воронеж, 1970. 22 с.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
- Гримашевич Г.І. Динаміка лексики ткацтва в середньополіських говірках. *Філологічний вісник Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини*. 2011. Вип. 1. С. 219–225.
- Грінченко Б.Д. Словарь української мови. Київ, 1907–1909. Т. 1–4.
- Давидова О.Г. Професійна лексика полтавських говірок. *Говори і ономастика Наддніпрянщини* : збірник статей / відп. ред. В.С. Ващенко. Дніпропетровськ : вид-во ДДУ, 1970. С. 69–91.
- Дзєндзелівський Й.О. Термінологія, пов'язана з ткацьким станком у говірках Закарпатської області. *Доповіді та повідомлення*. 1957. Вип. 1. С. 77–80.
- Жуган Н.А. Лексика ткацтва в середнонаддніпрянських говірках : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 ; Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2019. 331 с.
- Етимологічний словник української мови : в 7 т. / за ред. О.С. Мельничука. Київ : Наукова думка, 1982–1988. Т. 1–5.
- Корнієнко М. Рукопис 80–90-х рр. із говірок Черкащини (рукопис знаходиться в Черкаському краєзнавчому музеї).
- Курилович А.Н. Белорусское народное ткачество. Минск : Наука и техника, 1981. 119 с.
- Лебедева Н.И. Прядение и ткачество восточных славян. *Восточнославянский этнографический сборник* : очерки народной материальной культуры русских, украинцев и белорусов в XIX – начале XX в. Москва : изд-во АН СССР, 1956. С. 461–540.
- Маслова Г.С. Народная одежда в восточнославянских традиционных обычаях в обрядах XIX – начала XX в. Москва, 1984. 213 с.
- Нестер А.Т. Народное ткачество украинского Полесья (конец XIX – начало XX в.) : автореф. дисс. ... канд. истор. наук : спец. 07.00.02. Минск, 1984. 19 с.
- Ніколаєнко І.О. Структура й ареальна характеристика лексики традиційного ткацтва в українських східнослов'янських говірках : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 ; НАН України; Інститут української мови. Київ, 2000. 545 с.
- Павлова М.Р. Полесская терминология ткачества на общеславянском фоне : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 1990. 18 с.
- Словник української мови : в 11 тт. / за ред. І.К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 1–11.
- Терешко Л.С. Термінологія прядіння в українських говірках Одещини. *Українська діалектологія і ономастика*. Київ : Наукова думка, 1964. С. 95–107.
- Трубачев О.Н. Ремесленная терминология в славянских языках (Этимология и опыт групповой реконструкции). Москва : Наука, 1966. 416 с.
- Трухан Т.М. Беларуская лексіка ткацтва. Стан вучэння і задачы. *Беларуская лінгвістыка*. 1987. Вип. 32. С. 56–62.
- Чубинский П.П. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-русский край. Санкт-Петербург, 1872–1877. Т. 1–7.

Zhuhan N., Oskyrko O. Lexical-semantic group of names of weaving devices connected with thread rewinding in the Middle Dnieper dialects

Summary. One of the common ways to describe the vocabulary of vernaculars is to study one of the groups of words, combined with semantic, word-forming, morphological and other features.

The article is devoted to the analysis of the lexical-semantic group of names of weaving devices related to the rewinding of threads, which is formed by the representatives of the family: “a stick in the form of a horn”, “a measure of thread on a spool”, “a small piece of dense fabric or leather folded in half to support the thread so that it does not cut someone’s fingers when the threads are twisted into a ball”, “a device for winding threads into a ball”; “one of the four struts inserted into the holes at the ends of the crosshairs of the hood on which the labels are placed”, “one of the two intersections of the hood”, “the hood stands in the form of a tripod”, “the vertical hood stick”.

The peculiarities of the representation are clarified, the system connections of the studied nouns, their semantics and variability in the Middle Dnieper dialects are revealed. Due to the de-actualization of the craft and the erasure of realities from the memory of dialect speakers, many terms replaced the names from industrial, agricultural, household

and geographical vocabulary, representing inter-thematic connections. Nominative units of this lexical-semantic group are different in their structure: lexemes that arose by morphological or semantic derivation; analytical names – attributive and substantive phrases; propositional – in the form of a sentence. One-word names are preserved in the minds of dialect speakers despite the archaization of the realities themselves, and the compound ones are mostly substitutes that arose in connection with the archaization in the memory of informants of specialized names. Commonly used lexemes, which have acquired terminological meaning, reflect the word-formation possibilities of dialect speaking and the dynamics of lexical composition. Phrases, prepositional-case constructions, propositional structures testify the incompleteness of the nomination process. Speakers are motivated by the desire to give a more detailed description of an object which name they no longer remember. Some representatives are poly-semantic, as they are certified to denote two or more semes. Some of the attested nouns have different word-forming, phonetic, accentuation and grammatical variants in the Middle Dnieper dialects.

Key words: lexical-semantic group, semantic micro-group, semema, sema, lexeme, nomination, representative, variability.